

1949

STICHTING
MENNO VAN COEHOORN

BESCHERMHEER Z. K. H. DE PRINS DER NEDERLANDEN

JAAERVERSLAG

OVER

1949

Jaarverslag over 1949

Inleiding.

Bij de aanbieding van het verslag over het afgelopen kalenderjaar verheugt het de Secretaris mededeling te kunnen doen van de hoge eer die de Stichting Menno van Coehoorn te beurt viel door het aanvaarden van het Beschermheerschap der Stichting door Z.K.H. de Prins der Nederlanden.

Daarnaast stemt het tot vreugde dat de werkzaamheden en bemoeiingen der Stichting wederom uitbreiding ondergingen. Grote voldoening moet worden uitgesproken over de nauwe samenwerking met het Staatsbosbeheer, door welk lichaam de Stichting op de hoogte werd gehouden van voorgenomen plannen tot beplanting c.q. herbepanting van wallen en bastions van verschillende zo schilderachtig in het landschap passende historische vestingwerken, waarbij de opbouwende critiek van de Stichting werd ingeroepen.

Ook met andere instellingen als de Bond Heemschut, de Contactcommissie voor Natuur- en Landschapsbescherming, de Nederlandse Heide Maatschappij, de Stichting het Noordbrabants Landschap en de Vereniging Hendrick de Keyser, werd regelmatig voeling onderhouden; daarnaast was ook als steeds de goede en nauwe samenwerking van de Stichting met de Rijkscommissie en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg van onschatbare waarde voor haar werk, terwijl voorts aan de Correspondenten der Stichting niet in de laatste plaats een woord van warme dank toekomt, voor hun inlichtingen en waarschuwingen waarmede zij de aandacht van het Dagelijks Bestuur op een nieuw object of op een voorgenomen verandering van een oud vestingwerk vestigden.

Besturen, Commissiën en Correspondenten

Een woord van warme hulde dient hier te worden gebracht aan de afgetreden Secretaris, de Kolonel b.d. W.H. SCHUKKING, die deze functie met ongeëvenaarde toewijding gedurende 15 jaren heeft vervuld en die op zijn verzoek aftrad teneinde zich geheel te kunnen wijden aan de studie van de oude vestingbouw en de beschrijving van de militaire monumenten van geschiedenis en kunst.

Moge het hem gegeven zijn, deze arbeid nog vele jaren met vrucht voort te zetten opdat het nageslacht eens over een uitgebreide serie werken betreffende deze materie zal kunnen beschikken.

De in 1949 periodiek aftredende Hoofdbestuursleden de Heren W. H. COOL, Ir. G. A. OVERDIJKINK en Jhr. Mr. F. L. J. VAN RIJCKEVORSEL werden herkozen, terwijl Ir. H. WEEZEMAN in zijn kwaliteit van opvolger van de aftredende Secretaris, (nadat de Majoor J. H. ACKERSTAFF wegens drukke werkzaamheden als Adjunct-Secretaris had bedankt), alsmede Jr. Mr. F. C. J. M. VAN RIJCKEVORSEL, Burgemeester van Vught en Voorzitter van de Stichting Het Noordbrabants Landschap, tot Hoofdbestuursleden werden benoemd. Het periodiek aftredende lid van het Dagelijks Bestuur, de Heer Jhr. Ir. SIX VAN WIMMENUM werd eveneens herkozen, terwijl de Heer W. H. SCHUKKING, met tijdelijke afwijking van art. 6 der Statuten, als vijfde lid aan het Dagelijks Bestuur werd toegevoegd.

Te WILLEMSTAD vond een wisseling van Correspondenten plaats; de Heer J. A. MARIS WZN. aldaar, die vele jaren als een ijverig en toegewijd correspondent de belangen der Stichting behartigde, trad wegens hoge leeftijd als zodanig af en werd opgevolgd door zijn zoon, de Heer W. MARIS J. AZN. Nog enige maanden bleef de Heer MARIS vertegenwoordiger van zijn gemeente bij het Hoofdbestuur, doch toen hij een geschikte opvolger had gevonden in de Heer C. A. VAN DER HOOFT, Burgemeester van Willemstad, nam hij ook als vertegenwoordiger van de gemeente Willemstad in het Hoofdbestuur ontslag.

In de indeling van de correspondentschappen werden enige betrekkelijk ondergeschikte wijzigingen gebracht.

De Heren SCHUKKING en MOHR zetten hun arbeid als leden van de studiecommissie voort. Omtrent de publicatie van hun werk over de kleine vestingwerken is nog geen definitieve beslissing genomen. Van de subcommissie Stad en Dorp van de Bond Heemschut ontving de Stichting het verzoek om een liefst in Noordbrabant woonachtige vertegenwoordiger van de Stichting aan te wijzen die voor de Stichting zitting zal nemen in een op te richten organisatie ter bescherming van Natuur- en Cultuurschoon in Noordbrabant. In afwachting van de aanwijzing van zulk een vertegenwoordiger heeft de Penningmeester zich voorlopig voor het vervullen van deze functie beschikbaar gesteld.

Donateurs en Begunstigers

Sedert het verschijnen van het Jaarverslag over 1948 trad als donateur toe de KONINKLIJKE NEDERLANDSE VERENIGING „ONS LEGER”.

Als begunstigers traden toe de heren Ir. W. BADON GHIJZEN te Haarlem, Mr. J. M. G. A. DRONKERS, Administrateur bij het Ministerie van Economische Zaken te 's-Gravenhage, W. F. K. ENGELBRECHT, Eerstaanwezend Ingenieur der Genie te Bergen op Zoom, J. KOK, Generaal-Majoor der Genie te Amsterdam, Ir. J. F. A. MOLENAARS, Houtvester van het Staatsbosbeheer te Bergen op Zoom, L. MORREAU, te Maastricht, C. A. PRINS, Luitenant-Generaal b.d. te 's-Gravenhage, Jhr. Mr. F. C. J. M. VAN RIJCKEVORSEL, Burgemeester van Vught en Mr. J. VINK, Directeur van de Rijksdienst voor het Nationale Plan te 's-Gravenhage.

Door overlijden ontviel ons de Heer PH. VAN OMMEREN, te Wassenaar, terwijl Mevrouw STAVERMAN-SLICHER, als begunstigster bedankte.

Van de Heer Mr. A. C. VROON, (vermeld op blz. 3 van het vorige Jaarverslag) werd bericht ontvangen, dat hij door de chaotische oorlogsomstandigheden het contact met de Stichting had verloren, doch op het begunstigerschap prijs blijft stellen.

Het ledental benadert dus, evenals in vorige verslagjaren, wederom het getal van 200, zonder daar boven uit te gaan; mitsdien zij het ons vergund de reeds meermalen gedane oproeping om vrienden en belangstellenden als lid aan te werven, nogmaals met klem te herhalen.

Financiële toestand

Hieronder volgt een overzicht van de uitgaven en inkomsten van de Stichting gedurende het verslagjaar.

Financieel Overzicht 1949	Lasten:	Baten:
Contributies	—	f 897,25
Interest	—	„ 323,10
Willemstad	f 2824,49	„ 1672,—
Secretariaat	„ 652,23	—
Reis- en verblijfkosten	„ 100,70	—
Contributies	„ 60,—	—
Bijdrage restauratie hoornwerk bij de Vispoort te Zutfen	„ 383,10	—
Diverse onkosten	„ 210,03	—
Nadelig saldo	—	„ 1338,20
	<u>f 4230,55</u>	<u>f 4230,55</u>

Stamkapitaal	f	1902,—
Fonds voor aankopen	„	2250,—
„ „ herstellingen	„	3000,—
„ Willemstad	„	10796,44

Vergaderingen, bezoeken, excursies

Op 21 Juni 1949 werd in het *Oranje Hotel* te *Breda* de Jaarlijkse Hoofdbestuursvergadering gehouden onder Voorzitterschap van de Heer W. H. COOL; behalve de leden van het Dagelijks Bestuur waren 7 Hoofdbestuursleden ter vergadering verschenen.

Staande de vergadering deelde de Voorzitter mede, dat Z.K.H. de Prins der Nederlanden het Beschermschap der Stichting heeft willen aanvaarden, welke mededeling met grote vreugde werd ontvangen.

Na afloop der vergadering hield de aftredende Secretaris een lezing over *de Linie van den Hout* en *de Linie van den Munnikhof*, die tijdens de in de namiddag gehouden excursie door een vrij groot aantal begunstigers enz. der Stichting werden bezocht, nadat eerst de *Spinolaschans* en de *Kleine Schans* te *Terheijden* waren bezichtigd.

Aan deze excursie werd mede door een aantal leden van de Stichting Het Noordbrabants Landschap deelgenomen.

De Stichting werd op de op 9 September 1949 te Dordrecht gehouden ledenvergadering van de *Bond Heemschut* door de Heer SCHUKKING vertegenwoordigd; aan de op 30 September en 1 October van het verslagjaar te Assen, respectievelijk in Drenthe, gehouden 21e *Monumentendag* georganiseerd door de Commissie voor de Monumentendag, werd namens de Stichting door de Ondervoorzitter, de Penningmeester en de Heer SCHUKKING deelgenomen.

Regelmatig kwam het Dagelijks Bestuur in maandelijks vergadering bijeen in het gebouw van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg aan het Smidswater 7 te 's-Gravenhage. Twee extra vergaderingen, ter vaststelling van een lijst van t.z.t. voor restauratie, ter verruiming van werkgelegenheid, in aanmerking komende historische vestingwerken, werden eveneens aldaar gehouden.

Regelmatig werd contact onderhouden met autoriteiten, gemeentebesturen en andere officiële lichamen.

Gedurende het verslagjaar werden bezoeken gebracht aan, en adviezen verstrekt over, werkzaamheden enz. te Aardenburg, Arnhem, Amersfoort, Bergen op Zoom, Beverwijk, Brielle,

Bussem, Coevorden, Deventer, Doesburg, Goes, Gorinchem, Groenlo, Groningen, den Helder, Hellevoetsluis, 's-Hertogenbosch, Heusden, Huissen, Maastricht, Mook, (Heumenschans of Sterreschans), Naarden, Neder-Hemert, Nieuwpoort, Noordwijk aan Zee, Ochten-de Spees (Linie), Ooltgensplaat, Oostvoorne, Oud-Zevenaar, Rhenen, Terheijden, Terneuzen, Texel, Utrecht, Weesp, Willemstad en Zutfen.

Tentoonstellingen, Lezingen en verdere Propaganda

Gedurende het verslagjaar werden door de Stichting regelmatig adviezen verstrekt betreffende de in verschillende Gemeenten voorgenomen restauraties, bebouwingen en beplantingen c.q. herbepantingen van de wallen van voormalige vestingsteden en kleine vestingwerken. In meerdering van de boven reeds vermelde gevallen betrof dit onder meer werkzaamheden en plannen te Geertruidenberg, Nieuwenhoorn Stevensweert en Veere.

Ter verdere voorlichting van hoofdbestuursleden en correspondenten droeg de Ondervoorzitter zorg voor het laten vervaardigen van afdrucken van een fotocontactcalque betreffende de 1e bevestigingswijze van *Menno van Coehoorn* (de z.g. Nieuw-Nederlandse bevestigingswijze).

Ook zal, naar wij hopen nog tijdig voor de viering van het 6e eeuwfeest, van de hand van de heren C. A. DE BRUIJN te LEIDEN en W. H. SCHUKKING een boekwerk verschijnen, getiteld, „Naarden 1350-1950, de geschiedenis van een Nederlandse vesting”, Dit boekwerk zal door de Stichting Menno van Coehoorn tegen een verminderde prijs voor donateurs, begunstigers en correspondenten verkrijgbaar worden gesteld. Een aanvankelijk met vreugde van de Stichting „Nederland zal herrijzen” ontvangen beginsel-toezegging tot financiële steun bij het uitgeven van bovenbedoeld boek, werd door de hiergenoemde Stichting helaas herroepen.

Het contact met de autoriteiten van de Dienst der Genie in de voormalige Overzeese Gebiedsdelen werd nauwer aangehaald, teneinde niet slechts van de reeds in het Jaarverslag 1948 genoemde citadel *Prins Frederik* te *Batavia* (Weltevreden) nadere historische gegevens te verkrijgen, doch ook van het fort *Willem I* te *Ambarawa* en, indien mogelijk, van nog meer Indonesische vestingwerken. Hierbij werd ook de medewerking van Prof. Dr. W. COOLHAAS, Landsarchivaris te Batavia, ingeroepen.

De Tentoonstelling te *Maastricht* ter herinnering aan wijlen Jhr. Mr. VICTOR DE STUERS werd tot 1950 uitgesteld; de Stichting zal tot de deelnemers aan deze tentoonstelling behoren en aldaar zo mogelijk een stand inrichten.

Bemoeiingen van de Stichting met historische Verdedigingswerken.

Der gewoonte getrouw zijn de objecten provinciesgewijze vermeld, de provinciën in geografische, de objecten der provincie daarentegen in alfabetische volgorde.

Groningen.

Barnflair.

Te Barnflair werd een oude redoute ontdekt.

Bellingwolde.

Op haar verzoek ontving de Stichting een fotocopie van een kaart van Bellingwolde uit 1605.

Bomsterzijl.

De Stichting richtte tot de Directeur van het Koninklijk Penningkabinet een verzoek tot toezending van een gipsafgietsel van een penning uit 1581 waarop de toenmalige Schans te Bomsterzijl is afgebeeld.

In de t.z.t. te publiceren studie over de kleine vestingwerken zal aan deze schans uiteraard ook aandacht worden geschonken.

Bourtange.

De Vereniging „Hendrick de Keyser” gaf de Stichting in overweging het huis van de voormalige militaire bakkerij van de vesting Bourtange aan te kopen. De Stichting kon op dit voorstel echter niet ingaan omdat deze bakkerij geen militair verdedigingswerk is.

Nieuwe Schans.

Op verzoek van de burgemeester zond de Stichting aan de gemeente Nieuwe Schans een tekening van een plattegrond uit de 18de eeuw van deze voormalige vesting. Kort te voren had de Stichting een foto van het voormalige Ingenieurs- of Kapiteinslogement bij de voormalige Winschoterpoort aan de gemeente toegezonden.

Friesland.

Wijckel.

Betreffende het onderzoek naar de toestand, waarin de graf-tombe van Menno van Coehoorn te Wijckel zich bevindt, werd nog geen resultaat ter kennis van de Stichting gebracht. Vermoedelijk verkeert deze zaak nog in het stadium van voorbereiding.

Drente.

Coevorden.

De Stichting betreurde het zeer, dat ten behoeve van stads-uitbreiding het N.W.einde van het nog overgebleven gedeelte van de gracht, die ten Noorden van de stad is gelegen, was gedempt. Nadat bij een bezoek ter plaatse was komen vast te staan dat de stadsuitbreiding geen verdere dempingen met zich zou brengen, kon de Stichting zich voor het overige met het uitbreidingsplan verenigen.

Zwartendijksterschans.

De Rijkscommissie voor de Monumentenzorg betuigde haar dank aan de Hoofdinspecteur van de D.U.W. te Drente voor de door deze instelling aangeboden medewerking tot restauratie van de Zwartendijkster Schans. Deze werd ter hand genomen en zal in de loop van 1950 gereed komen.

Overijssel.

Ommerschans.

Uit een van Dr. F. HARTSUIKER, geneesheer-directeur van de Rijksasyls voor psychopathen, ontvangen mededeling bleek, dat de in 1904 gesloopte percelen binnen deze schans niet tot de gebouwen van de vroegere schans, maar tot die van de latere weldadigheidskolonie aldaar hebben behoord, zodat met deze sloping geen oudheidkundige waarden werden vernietigd.

Het door de bewoners dempen van de gracht heeft thans definitief een einde genomen, dank zij de medewerking van de Directeur.

Steenwijk.

De Stichting gaf advies inzake het beplantingsplan voor de wallen c.a.

Gelderland

Arnhem.

Sabelpoort. Deze poort werd door de Voorzitter en de Ondervoorzitter in ogenschouw genomen. Het aandringen op een bespoediging van de restauratie ligt echter minder op de weg der Stichting.

Asperen.

De Stichting stelde de Vereniging „De Hollandse Molen” een bijdrage van f 25.— ter beschikking voor de herbouw van de afgebrande Korenmolen. Helaas ging de molenaar niet tot het restaureren van de molen over, doch tot het oprichten van een motor-maalterij, in verband waarmee de bijdrage is komen te vervallen.

Doesburg.

De reeds op 29 November van het vorige verslagjaar begonnen restauratie van de Zuidelijke helft van de *hoge en lage liniën* verliep voorspoedig en werd op militaire rijksground voortgezet. Daartoe was, dank zij het initiatief der Stichting, die de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg terzake inlichtte, de toestemming van de Ministers van Oorlog en van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen verkregen.

Begin Mei van het verslagjaar was de restauratie tot een goed einde gebracht waarna de herstelde wallen opnieuw werden bezaaid.

Betreffende het tracé van de toekomstige Rijksweg, die de wallen zal snijden, kwam na overleg van Monumentenzorg en de Stichting met de Rijkswaterstaat een voor de Stichting aanvaardbaar project tot stand, waarbij de wallen slechts weinig zullen worden aangetast.

Huissen.

Het 10 m lange, van vier schietgaten voorziene restant van de eertijds dubbele stadsmuur te Huissen was aanvankelijk door de gemeente voor f 500.— gerestaureerd, doch was daarna weder aangetast. Mede omdat het restant muur door een huizenblok aan het gezicht zal worden onttrokken, zullen pogingen tot behoud van de muur vermoedelijk weinig effect sorteren.

Mossel.

Van de Heer Ir. J. A. STORM VAN LEEUWEN te *Alkmaar* ontving de Stichting een mededeling, dat zich bij Mossel op de Veluwe een merkwaardige terreinverhoging bevindt, die wellicht het overblijfsel van een vroegere schans zou kunnen blijken te zijn. Prof. VAN GIFFEN, het Hoofd van de Oudheidkundige dienst, alsmede de N.V. *Unitas* (vertegenwoordigd door Het Schoutenhuis te Woudenberg) eigenaar van het terrein waarop de verhoging is gelegen, werden door de Stichting terzake ingelicht; zij wacht thans met belangstelling het resultaat van de verdere onderzoekingen af.

Schans te Neder-Hemert.

In een aangename geest van onderlinge samenwerking van de Stichting met de Directeur van het Staatsbosbeheer en met de Heer J. C. BARON VAN WASSENAER, eigenaar van de schans te Neder-Hemert, kwam een met de inzichten der Stichting overeenstemmend beplantingsplan voor de schans tot stand, welk plan in April van het verslagjaar werd uitgevoerd.

Linie Ochten—de Spees.

De Centrale Cultuurtechnische Dienst te Utrecht koestert plannen, om de linie Ochten—de Spees grotendeels te slechten en door ruilverkaveling in Cultuurgrond te veranderen. Ofschoon behandeling van dit verzoek in beginsel niet op de weg der Stichting lag, aangezien deze linie een nog in gebruik zijnde vestingwerk is, heeft de Stichting niettemin pogingen in het werk gesteld om de voorgenomen afgraving te verhinderen. In Augustus 1949 werd de linie door de Voorzitter en de Ondervoorzitter bezocht.

Oud-Zevenaar.

In de nabijheid van Oud-Zevenaar werd door onze correspondent de Heer H. STAM een terreinverheffing ontdekt, waarvan echter na een bezoek ter plaatse nog niet kon worden uitgemaakt, of deze verheffing al dan niet een schans is geweest.

Zutphen.

Het herstellen van het Hoornwerk aan de voormalige Vispoort kwam reeds in het begin van het verslagjaar voor het eerste gedeelte gereed. Nadat op initiatief van de Stichting

de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg kon bewerkstelligen, dat door het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen nogmaals een bedrag van f 500.— aan subsidie werd verstrekt en de gemeente Zutphen de door haar toegezegde subsidie tot f 200.— verhoogde, werden de bekledingsmuren van het Hoorwerk gedeeltelijk verbeterd. Dit werk is nog in uitvoering.

Limburg

Maastricht.

Op 1 April van het verslagjaar werden het *fort St. Pieter* en de *Dumoulinse Fronten* door de Voorzitter bezocht, vergezeld van de Heer Ir. DINGEMANS, Directeur van het Bureau Stadsontwikkeling.

Het wegvoeren van de bij de restauratie der vestingwerken vrijkomende grond baarde grote moeilijkheden, doch de restauratie der aardwerken kon toch tot een goed einde worden gebracht.

Mook.

De restauratie van de Heumense- of Sterreschans bij Mook werd in Februari van het verslagjaar voltooid en het terrein van de W. A. M. Westerouen van Meeteren-Stichting, waarop de schans is gelegen, werd op 9 Juli feestelijk geopend. Het was echter nog nodig het grondwerk door middel van plaggen c.a. tegen verstuiving te beschermen.

Stevensweert.

Helaas zijn enige nog uit de Spaanse tijd daterende schuren en stallen een prooi der vlammen geworden; op het aldus vrijgekomen terrein zou de gemeente in overleg met de Stichting een plantsoen aanleggen, waarbij het karakter van de vroegere vesting nog enigermate tot uiting zou komen.

Noordbrabant

Bergen op Zoom.

De toestand van het ravelijn laat te wensen over; het metselwerk van de bekledingsmuren wordt door de wortels van enige grote bomen, die zich tussen de dichte plantengroei op het ravelijn bevinden, langzaam uiteengedrukt.

Bovendien werden in de muur tussen de kanonkazematten en het daarachter gelegen kruitmagazijn door de plantsoendienst enige grote gaten gebroken, waarbij zelfs de gewelven plaatselijk werden beschadigd; dit was geschied om die gebouwen als bergplaats van gereedschap c.a. te kunnen gebruiken.

Geertruidenberg.

De Stichting ziet met belangstelling de door deze gemeente gekoesterde plannen tot restauratie van een gedeelte der wallen tegemoet, en heeft verzocht om toezending daarvan t.z.t.

's-Hertogenbosch.

Wederom deed de Stichting een voorlopig geslaagde poging om de slechting van de resten van de wallen, de buitenwerken en de singelgracht van het voormalig *fort Isabella* te verhinderen.

Heusden.

De Rijkscommissie voor de Monumentenzorg deed aan het Kroondomein een voorstel inzake de gedeeltelijke herbeplanting van de wallen.

Met het herstellen van de grachten wordt voorshands nog gewacht.

Linie van den Hout.

Deze linie, alsmede die van den Munnikenhof, de Spinolaschans en de Kleine Schans bij Terheijden werden bezocht tijdens de excursie na afloop van de op 21 Juni 1949 te *Breda* gehouden jaarvergadering.

Linie Bergen op Zoom—Steenbergen.

Door de Heer F. VAN LEEUWEN te Zeist werd de aandacht van de Stichting gevestigd op de Linie Bergen op Zoom—Steenbergen, waarin de forten *Rovere*, *Pinnsen* en *Moermont* zijn gelegen. Op een luchtfoto kan het beloop nog vrij duidelijk worden waargenomen.

Spinolaschans.

Zie linie van den Hout.

Terheijden.

Op een verzoek van het gemeentebestuur, tot het afgraven van een groot gedeelte van de wallen van de Kleine Schans ten behoeve van de aanleg van een sportterrein werd, als zijnde onaanvaardbaar, afwijzend geadviseerd: zie voorts onder „Linie van den Hout”.

Willemstad.

Het in de oorlog zwaar beschadigde voormalige wachthuis bij de Landpoort te Willemstad werd door het Ministerie van Oorlog in materieel beheer aan het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen overgedragen, zodat het thans in onderhoud is bij de Rijksgebouwendienst.

Op instigatie van de Stichting diende de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg een verzoek tot het doen restaureren van dit wachthuis bij het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen in. Vermoedelijk zal de gemeente Willemstad t.z.t. de wederopbouw ter hand nemen.

Een verzoek van het Ministerie van Financiën tot het van de voorlopige Monumentenlijst afvoeren van het wachthuis aan de voormalige waterpoort werd op advies van de Stichting door het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, afgewezen.

Betreffende het onderhoud van de begroeiing van de wallen is thans een bevredigende regeling getroffen; om het onkruid tegen te gaan wordt daarbij een gedeelte door schapen beweid. Helaas werden de bermten naast de door de zorg van de Stichting herstelde weg door het sterk toegenomen verkeer met militaire vrachtauto's aan de binnenkant van de wal op vele plaatsen stuk gereden.

Noordholland

Beverwijk.

Tot behoud van de linie van *Beverwijk* (in 1800 door Krayenhoff aangelegd) stelt de Stichting pogingen in het werk; de aandacht van het Ministerie van Oorlog, als eigenaar van de linie, zowel als van de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg, van de gemeente en van de Planologische Dienst van Noordholland werd op deze linie gevestigd. De Stichting hoopt dat haar pogingen met succes zullen worden bekroond. De correspondent van de Stichting, Mr. J. BELONJE te Alkmaar had van de toestand van de verschillende werken een zeer waardevol rapport uitgebracht.

Bussum.

De gemeente is voornemens het in 1868 gebouwde Middenwerk (batterij IV) van het z.g. *Offensief van Naarden* te restaureren. De Stichting zal hiertoe de nodige gegevens verstrekken.

Den Helder.

Wanneer bij de vaststelling van het uitbreidingsplan kan worden bereikt dat de liniewallen en -grachten aan de Zuidzijde zoveel mogelijk worden gespaard, zou dit door de Stichting zeer worden toegejuicht.

Naarden.

Het boekwerk van de Heren C. A. DE BRUIJN en W. H. SCHUKKING: „Naarden 1350—1950, de geschiedenis van een Nederlandse vesting” zal binnenkort het licht zien.

Op het ravelijn Turfpoort—Nieuwmolen bij de Burgemeester van Wettumweg zal een oorlogsgedenkteken worden opgericht, waarbij betreffende de plaats van dit monument de Stichting advies gaf.

Inzake de beplanting der wallen blijft overleg met het Gemeentebestuur, de dienst van de genie en het Staatsbosbeheer noodzakelijk.

Texel.

De Oude Schans op Texel werd in de loop van het verslagjaar in vrij ernstige mate door afgravingen beschadigd, waaraan het Waterschap De Dertig Gemeenschappelijke Polders op Texel niet onschuldig bleek te zijn. Door gebrek aan toezicht konden deze afgravingen niet altijd worden voorkomen. Gelukkig kwam in de Provincie Noordholland een bodemverlagingsverordening tot stand, op grond waarvan het afgraven kon worden verboden, zodat bij overtreding proces-verbaal zal kunnen worden opgemaakt.

De Rijkscommissie voor de Monumentenzorg koestert thans plannen tot gedeeltelijke restauratie van de schans. De Stichting zelf heeft inmiddels stappen ondernomen teneinde te verkrijgen dat de kavel waarop de Oude Schans is gelegen bij het voorgenomen herverkavelingsplan van de Centrale Cultuurtechnische Dienst aan het Rijk zal worden overgedragen en daarna eventueel aan de Stichting, zodat op deze wijze het behoud van de Schans zal kunnen worden verzekerd.

Weesp.

Overeenkomstig het advies van de Stichting zullen de door de gemeente ontworpen plannen om op het bastion *Draaierschans* een openluchttheater te bouwen en op de daaraan grenzende courtine een autoparkeerplaats voor de bezoekers aan te leggen (met gedeeltelijke afgraving van de wallen), waarschijnlijk worden gewijzigd. Door het naar elders verplaatsen van de autoparkeerplaats kan de wal van de courtine worden behouden, terwijl zal worden gepoogd het openluchttheater geheel binnen de vuurlijn van de bastionswal aan te leggen, zodat deze niet zal worden geschonden.

Ook betreffende de beplanting van genoemd bastion gaf de Stichting advies.

Utrecht

Amersfoort.

Ofschoon de Stichting de voorgenomen aanleg van een verkeersweg ter plaatse van het Zuidwestelijk en Zuidelijk gedeelte van de buitenste stadsringgracht uit een oogpunt van vernietiging van natuur- en stadsschoon zeer betreurde, kwam het haar beter voor, gelet op het advies terzake van de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg, zich niet in deze aangelegenheid te mengen.

Rhenen.

De muurtoren aan het Koningin Elizabeth-plantsoen werd onder toezicht van het Rijksbureau voor de Monumentenzorg in het begin van het verslagjaar gerestaureerd.

Zuidholland

Brielle.

Overeenkomstig het advies van de Stichting werd het door de gemeente gemaakte plan voor een verbindingsweg tussen de Dijkstraat en de Oosterlandsedijk door Gedeputeerde Staten afgekeurd.

De Rijkscommissie voor de Monumentenzorg adviseerde de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen te verhinderen dat de vakschool voor meisjes op Bastion IV zal worden gebouwd; inplaats daarvan zal deze school thans vermoedelijk op een ander, zich reeds in het bezit der gemeente bevindend, terrein tot stand komen.

Gorinchem.

In een aan B. en W. van Gorinchem gerichte brief van de Minister van Oorlog besliste deze Bewindsman conform het advies van de Stichting, betreffende de verbreding van de voormalige Arkelpoort met handhaving van het tegenwoordige uitwendige beloop van de muren van de poortdoorgang.

De Stichting bracht een afwijzend advies aan de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg uit inzake een verzoek van een fabrieksdirectie om op of nabij een der wallen in de nabijheid van de Kanselpoort-doorgang, een transformatorgebouw te stichten.

Hellevoetsluis.

In het nieuwe wederopbouwplan van Hellevoetsluis werd, in overleg met Monumentenzorg, aandacht besteed aan de plantsoenen, wegen en paden aan de glaciszijde van de Oostelijke vestingwallen.

De Stichting gaf advies betreffende de vernieuwing van de in vervallen staat verkerende voetgangersbrug over de Oostbeer; waarschijnlijk zal deze brug nu lager worden aangelegd dan vroeger het geval was, zodat het silhouet van de beer met de vierkante monnik weer tot zijn recht zal komen.

Noordwijk aan Zee.

De inrichting van de voormalige Duitse kustbatterij stuit op grote moeilijkheden wegens de daaraan verbonden kosten, o.a. voor het met glas dichten van een der kanonkazematten, waarvoor de Stichting in beginsel toestemming had ontvangen tot opstelling van een 15.5 cm kanon.

Voorts wenst de gemeente, ter uitbreiding van de Noordboulevard de Zuidelijkst gelegen kazematten te slopen, waartegen de Stichting bezwaar heeft gemaakt.

Van de houtvester in de Houtvesterij Haarlem werd nog geen vergunning tot het medegebruik van de batterij ontvangen.

Ooltgensplaat.

Het Ministerie van Oorlog had toegelaten dat de Zuidelijke redoute (No. I) zeer onregelmatig was afgegraven. Dit terrein was daarna aan een particulier verkocht en de Centrale Cultuurtechnische Dienst had reeds een plan opgemaakt om het terrein tot cultuurgrond te maken. De beide andere redouten, II en III, zijn eveneens reeds in erge mate vernield; het ligt in het voornemen deze tot sportveld, respectievelijk tot begraafplaats in te richten.

De nieuwe eigenaar van redoute I heeft inmiddels een gedeelte van de grondophogingen verkocht en zal dit vermoedelijk voortzetten wanneer de provinciale weg terplaatse wordt verbreed.

Getracht zal worden redoute I van Rijksweg te kopen. Hiertoe werden aan de Ministers van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen voorstellen gedaan.

Zeeland

Oost-Zeeuwsch Vlaanderen.

Hulst.

Aan de burgemeester werd een adhaesie-betuijing gezonden voor het behoud van de molen nabij de Dubbele poort.

Sas van Gent.

Ondanks het verbod van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen heeft de eigenaar van de molen te Sas van Gent veranderingen daaraan laten aanbrengen, waarna op verzoek van de Rijkscmissie voor de Monumentenzorg proces-verbaal tegen die eigenaar is opgemaakt.

West-Zeeuwsch Vlaanderen.

Aardenburg.

Zeer tegen de zin der Stichting zou een R.K. Jeugdhuis op een der contre-escarpes van de omwalling worden gebouwd. Ondanks het tijdens het bezoek op 23 Maart geopperde denkbeeld een nabijgelegen oud fort als terrein voor de Jeugdherberg te gebruiken, wilde het gemeentebestuur de bouw doen doorgaan.

Het met stadsvuil dempen van de vestinggracht werd niet voortgezet; sindsdien wordt een der courtines met stadsvuil opgehoogd, evenals een indertijd gedeeltelijk afgegraven halfbastion.

Het Staatsbosbeheer gaf aan de Stichting kennis van het beplantingsplan der wallen. De Stichting stelde voor de saillantens der bastions beter te accentuëren.

Terneuzen.

In samenwerking met Ir. J. F. A. MOLENAARS, van het Staatsbosbeheer te Bergen op Zoom zal een beplantingsplan voor het Westelijk Bastion worden opgemaakt.

Walcheren.

Veere.

Op advies van de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg bepaalde de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen dat de plantgaten voor de beplanting der wallen in overleg met de Stichting zouden worden vastgesteld. Hieraan is echter helaas door het gemeentebestuur geen gevolg gegeven.

Vlissingen.

Door de bemoeiingen van Monumentenzorg en de Stichting kon worden verkregen dat de oude gang in het 16e-eeuwse bolwerk Keizerspoort waarop het standbeeld van de Ruijter is geplaatst, niet met een betonplaat werd afgedekt, doch nagenoeg open is gebleven.

Aanwinsten

Aangekocht werden voor de bibliotheek en de prentenverzameling:

Tekening van de ontwerp-beplanting van de wallen van *Naarden*, van de Heer T. TERSTEEG, Tuinarchitect aldaar.

Boekwerk over Generaal C. J. SNIJDERS, door D. VAN DEN BERG.

Luchtfoto *Aardenburg*,
idem *Beverwijk*(linie),
idem *Coevorden*,
idem *Willemstad*.

Ten geschenke werden ontvangen en in dank aanvaard:

Fotocopie van een kaart uit het jaar 1605 van *Bellingwolde* van de Burgemeester.

Serie platen uit 1740 van oude vestingwerken, van de Heer J. FABIUS te 's-Gravenhage.

Gipsafgietsel van de gedenkpenning der Schans te *Bomsterzijl*, van de Directeur van het Koninklijk Penningkabinet.

Boekwerkje over *Verdun* in de oorlog 1914—1918 van Jhr. F. L. J. VAN RIJCKEVORSEL te *Maastricht*.

Krantenuitknipsels over *Maastricht* en *Stevensweert* van IDEM.
Afbeelding van een, op een Bastion te *Hulst* staande, molen,
van IDEM.

Panorama-afbeelding van *Maastricht* genomen van het fort
St. Pieter, van IDEM.

Verslag 1948 van „Het Oversticht” van IDEM.

Vier afdrukken van een plattegrondtekening van een gedeelte
van de vesting *Hulst*, waarop de ligging van de wallen tot
uiting komt, van de Secretaris.

Tekeningen van de Hoge Bosse Fronten te *Maastricht*, van
Ir. DINGEMANS aldaar.

Schets van het bebouwingsplan van het ravelijn te *Hulst*, van
het architectenbureau VERHAGEN, KUYPER, GOUWETOR en de
DE RANITZ.

Luchtfoto's en tekeningen van de Citadel Prins Frederik te
Batavia en van de vesting *Ambarawa*, van Prof. Dr. COOL-
HAAS, Landsarchivaris.

Artikel over de wallen van *Buren* door Mr. A. P. VAN SCHILF-
GAARDE, van J. DE VREE VAN GELDER te *Maurik*.

Foto's van de wallen van *Tiel*, van IDEM.

Kaart van de gemeente *Gorinchem* met omringende vesting-
werken, van de Secretaris.

Tekeningen van het kazernement te *Teteringen* en fotogra-
fieën uit de mobilisatie 1914—1918, van Mevr. H. D. SLICHER-
BEIJER te *Haarlem*;
overgedragen aan het archief der Koninklijke Landmacht.

Besluit

Aan het einde van dit verslag zij nog een woord van dank opgenomen aan de Heren P. J. KAPTEIN te 's-Gravenhage en J. W. TINGEN te Amsterdam voor de toewijding waarmee zij het Dagelijks Bestuur bij de verzorging van de administratie hebben terzijde gestaan.

Dit verslag wordt, overeenkomstig het gestelde in artikel 2 van het Huishoudelijk Reglement, na goedkeuring door het Dagelijks Bestuur op de jaarvergadering van het Hoofdbestuur aan laatstgenoemd bestuur aangeboden.

De Secretaris spreekt de wens uit, dat de publicatie van het verslag zal bijdragen tot het opwekken van belangstelling in en medeleven met het streven tot behoud van historische vestingwerken en tot de groei en bloei van de Stichting: „Menno van Coehoorn”.

's-Gravenhage, Januari 1950.

De Secretaris,

Ir. H. WEEZEMAN.

Goedgekeurd door het Dagelijks Bestuur:

Voorzitter W. H. COOL.

Ondervoorzitter L. J. DE LAGH.

Secretaris Ir. H. WEEZEMAN.

Penningmeester Jhr. Ir. SIX VAN WIMMENUM.

W. H. SCHUKKING.

INHOUD.

	blz.
Inleiding	1
Besturen, commissiën en correspondenten	1
Donateurs en begunstigers	3
Financiële toestand	3
Vergaderingen, bezoeken, excursies	4
Tentoonstellingen, lezingen en verdere propaganda ...	5
Bemoeiingen van de Stichting met historische verdedigings- werken	6
Groningen	6
Friesland	7
Drente	7
Overijssel	7
Gelderland	8
Limburg	10
Noordbrabant	10
Noordholland	12
Utrecht	14
Zuidholland	14
Zeeland	16
Aanwinsten	17
Besluit	19